

فرصت‌های اقتصادی ایران در جام جهانی ۲۰۲۲ قطر

زهرا مشفق^۱

چکیده

نظر به حُسن همجواری قطر با ایران، رویداد بین‌المللی جام جهانی ۲۰۲۲ با میزبانی کشور قطر می‌تواند فرصت‌هایی را برای توسعه صنعت گردشگری کشور به‌ویژه در جزیره کیش به‌همراه داشته باشد. در این راستا به‌منظور بهره‌برداری بهتر از فرصت‌ها و پتانسیل‌های بالقوه این رویداد جهانی، برای تصمیم‌گیران در حوزه گردشگری توجه به ملاحظات: تشکیل کارگروه مشترک ایران و قطر به‌منظور ایجاد هماهنگی، استفاده از ظرفیت رسانه‌ای قطر برای بازاریابی و تبلیغات، امکان افزایش صادرات کالاهای ایرانی به قطر، مشارکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی در قطر، تجهیز مراکز درمانی خاص در جزیره کیش برای پذیرش گردشگران سلامت توصیه می‌شود.

واژگان کلیدی: قطر، ایران، جام جهانی ۲۰۲۲، فرصت‌های اقتصادی.

مقدمه

فوتبالی هر کشور، به‌طور میانگین ۵۵ درصد کاهش می‌یابد. همچنین بخش‌های اقتصادی که بیشترین بهره را در جریان مسابقات جام جهانی می‌برند، صنایع ساخت‌وساز، خدمات تجاری، غذا و نوشیدنی، خدمات اطلاعاتی، گردشگری و اقامت بوده است. از این زاویه ارتباط اقتصاد کشورها با این رویداد مهم، کاملاً مشهود است.

فرصت‌های اقتصادی نهفته در رویداد جام جهانی می‌تواند به رشد و توسعه اقتصادی کشورها کمک کند و حتی هزینه‌های پرداختی را نیز جبران کند. در این راستا، بر اساس آمار و اطلاعات رسمی کشور روسیه، در جام جهانی ۲۰۱۸ این کشور که میزبانی آن را به‌عهده داشت، حدود ۱۴ میلیارد دلار به تولید ناخالص داخلی آن اضافه شده است. و از سال ۲۰۱۴

رویداد جام جهانی یکی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین رخدادهای جهان است. این رویداد بیش از آن‌که صرفاً ورزشی تلقی شود، با توجه به مزایای اقتصادی آن به‌عنوان یک رویداد اقتصادی شناخته می‌شود. این رویداد برای کشورهای میزبان، انگیزه لازم برای ایجاد زیرساخت، ارتقای صنعت توریسم و ائتلاف‌های تجاری را فراهم می‌آورد. همچنین راهی برای سرعت‌بخشیدن به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و مناطقی خاص را ایجاد می‌کند. مصداق بارز اثرگذاری رویداد جام جهانی بر اقتصاد کشورها آن است که براساس آمار منتشر شده از سوی وال‌استریت ژورنال، معاملات مالی کشورهای حاضر در رقابت‌های جام جهانی، به‌ویژه در روز رقابت

صادق باشد. در این راستا، دولتمردان قطر از سال ۲۰۱۴ اقدام به آماده‌سازی شرایط میزبانی در سال ۲۰۲۲ کرده‌اند و به‌دنبال استفاده از ظرفیت‌های کشورهای دارای برند و کشورهای همسایه هستند. سؤالی که در این بین مطرح می‌شود، آن است که آیا ایران می‌تواند در بهره‌برداری از این بازار شریک باشد. در این گزارش تلاش شده تا به برخی از مهم‌ترین فرصت‌هایی که ایران می‌تواند در بازار قطر در ایام جام جهانی ۲۰۲۲ داشته باشد، اشاره شود.

۱. مقایسه صنعت گردشگری ایران و قطر

صنعت گردشگری در طی تاریخ به‌عنوان عامل مهم در بهبود روابط بین‌الملل شناخته شده است. اکنون در این مقطع زمانی نیز به دلیل شیوع ویروس کرونا این صنعت وارد رکود بی‌سابقه‌ای شده است. بدون شک، برای ورود هر گردشگر به یک کشور مؤلفه‌هایی مانند امنیت، ارائه خدمات بهینه، هزینه مناسب، میراث غنی فرهنگی و تاریخی، جاذبه‌های طبیعی و... حائز اهمیت است که فقدان هر یک از این موارد ورود گردشگر را با مشکل مواجه می‌کند.

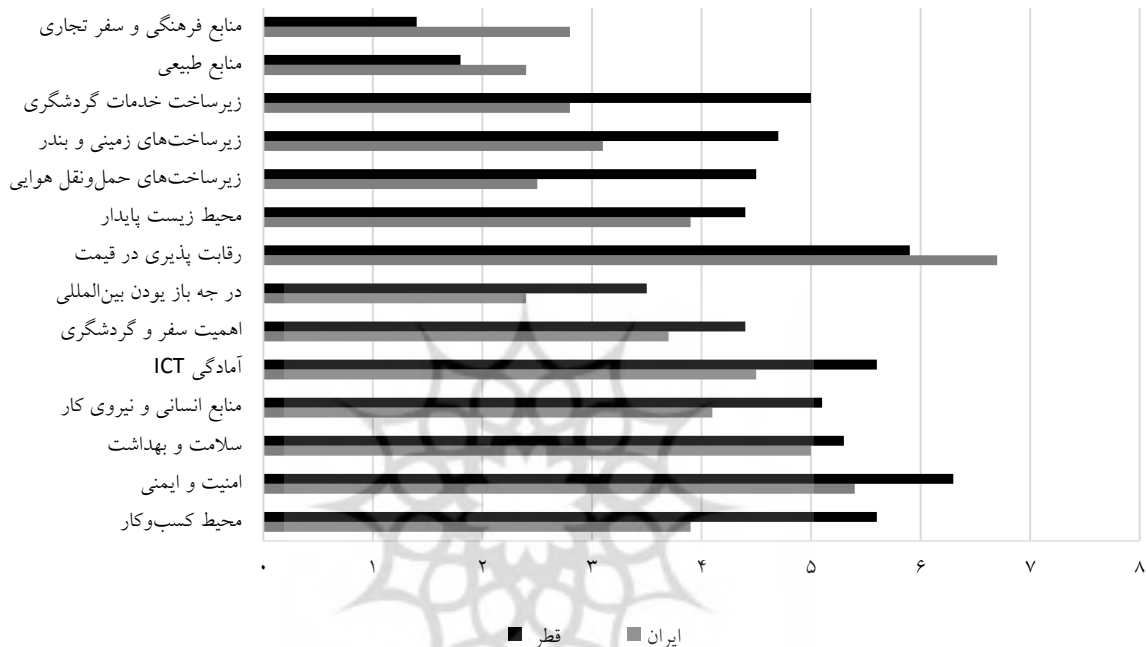
در این راستا، گزارش «رقابت‌پذیری کشورها در سفر و گردشگری» که به‌طور سالیانه توسط مجمع جهانی اقتصاد منتشر می‌شود، می‌تواند شاخص مناسبی برای بررسی جایگاه صنعت توریسم کشورها باشد. بر اساس آخرین گزارش «رقابت‌پذیری کشورها در سفر و گردشگری» (مربوط به ۲۰۱۹)، ایران در صنعت گردشگری در میان ۱۴۰ کشور

که فرایند آماده‌سازی جام جهانی آغاز شد، تا سال ۲۰۱۸، تأثیر آن بر اقتصاد روسیه، سالانه نزدیک به ۴ تا ۶ درصد از تولید ناخالص داخلی تخمین زده شده است. در طول روزهای برگزاری جام جهانی، روسیه میزبان ۵۷۰ هزار توریست و گردشگر بوده که در مقایسه با جام جهانی ۲۰۲۰ آفریقای جنوبی ۲۲۰ هزار نفر بیشتر بوده است. همچنین، رویداد جام جهانی ۲۰۱۸، باعث ایجاد ۱۰۰ هزار شغل در بخش‌های مختلف اقتصادی روسیه شد، به‌نحوی که بر اساس آمار رسمی روسیه، نرخ بیکاری این کشور ۴/۸ درصد اعلام شد که کمترین میزان بیکاری در ۲۰ سال گذشته بوده است. با توجه به رشد بخش‌های گردشگری، افزایش هزینه‌ها برای ساخت‌وساز و سرمایه‌گذاری‌هایی که در حوزه‌های مختلف انجام گردید، پیش‌بینی‌های انجام شده نشان می‌دهد که تولید ناخالص داخلی روسیه طی ۱۰ سال از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳ تحت تأثیر جام جهانی حدود ۲۶ تا ۳۱ میلیارد دلار رشد خواهد کرد. در واقع، فرصت‌های اقتصادی ایجادشده در کشور میزبان می‌تواند تا سال‌های بعد نیز مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

نکته قابل توجه در خصوص اثرگذاری اقتصادی رخدادهای جام جهانی آن است که مزایا و فرصت‌های آن محدود به مرزهای کشور میزبان نبوده و با ایجاد تحرک در سرمایه، می‌تواند فرصت‌هایی را نیز برای دیگر کشورها به‌ویژه همسایگان کشور میزبان ایجاد کند. با توجه به برگزاری جام جهانی ۲۰۲۲ در قطر، این موضوع در خصوص ایران با توجه به همجواری دریایی ایران و کشور قطر نیز می‌تواند به شکل بالقوه

جهان، رتبه ۸۹ را کسب کرده است و در بین کشورهای خاورمیانه، به‌عنوان ارزان‌ترین کشور برای گردشگران خارجی معرفی شده است. در این گزارش، قطر به‌عنوان یکی از کشورهای خاورمیانه، رتبه ۵۱ را در جهان در شاخص رقابت‌پذیری صنعت گردشگری کسب کرده است.

نمودار ۱: مقایسه وضعیت رقابت‌پذیری صنعت گردشگری ایران و قطر

منبع: The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019

مقایسه امتیاز ایران و قطر در معیارهای زیرمجموعه شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری ۲۰۱۹ بر اساس نمودار (۱)، نشان می‌دهد که از میان ۱۴ معیار مورد بررسی در سال ۲۰۱۹، ایران تنها در زمینه سه مؤلفه «رقابت‌پذیری قیمت‌ها»، «منابع فرهنگی و سفر تجاری» و «منابع طبیعی» امتیاز بالاتری از قطر دارد و در ۱۱ معیار باقی‌مانده امتیاز کمتری از قطر کسب کرده است. این موضوع در مقایسه ایران با متوسط امتیاز کشورهای خاورمیانه نیز صادق است. بررسی مؤلفه‌های رقابت‌پذیری در ایران حاکی از آن است که اگرچه ضعف در مؤلفه‌هایی

۲. مزیت‌های ایران در جذب گردشگران جام جهانی ۲۰۲۲

یکی از روش‌های مؤثر در بازاریابی صنعت گردشگری استفاده و بهره‌برداری از رویدادهای

کشور احتمال استفاده از خدمات گردشگری مانند هتل‌ها، خدمات رفاهی و ... کشورهای همسایه وجود خواهد داشت. از این رو، بازار قطر فرصتی مغتنم برای جذب گردشگر و کسب درآمد ارزی در زمان برگزاری این رویداد جهانی است. جدول شماره (۱)، مقایسه‌ای از متوسط هزینه گردشگری در ایران، امارات متحده عربی و قطر را نشان می‌دهد.

جهانی است. در واقع، علاوه بر این که جام جهانی در کشور میزبان می‌تواند فرصت بسیار خوبی برای توسعه بازار گردشگری باشد، برای کشورهای همجوار نیز می‌تواند این امکان را فراهم نماید. بنابراین، در رویداد جام جهانی ۲۰۲۲ قطر که صدها هزار توریست خارجی برای تماشای مسابقات فوتبال به قطر سفر خواهند کرد، با توجه به وسعت کم این

جدول ۱: مقایسه متوسط هزینه روزانه سفر به ایران، قطر و امارات متحده عربی

قطر	امارات متحده عربی	ایران	
۷۷	۲۰۱	۳۷	متوسط هزینه روزانه (دلار)
۶۰	۱۲۸	۲۰	هزینه اسکان (یک شب) (دلار) (دو نفره)
۲۲	۴۲	۴/۵	هزینه غذا (هر پرس) (دلار)
۸	۱۶	۱/۵	هزینه حمل و نقل عمومی داخل شهری (دلار)
۶۲	۱۰۳	۶/۹	هزینه حمل و نقل عمومی بین شهری (دلار)
۶/۵	۲۳	۴	هزینه تفریحات (دلار)

منبع: Budget your trip

گزینه برای مشارکت در گردشگری در روزهای جام جهانی ۲۰۲۲ باشد و می‌توان از فرصت هزینه ارزان‌تر برای جذب گردشگران خارجی در جریان این مسابقات استفاده بهینه کرد. به‌رغم آن که قطر سرمایه‌گذاری‌های چند صد میلیاردی برای پذیرش مسافران خارجی انجام داده اما همچنان باید از ظرفیت کشورهای همجوار نیز استفاده کند. قطر در ایام جام جهانی از کشتی‌های کروز خود بهره‌گیری خواهد کرد و این فرصت بسیار مناسبی برای جذب گردشگران به جزیره کیش و شهرهای ساحلی خلیج فارس خواهد بود. بنابراین، می‌توان امکان تردد دریایی گردشگران خارجی بین ایران و قطر را از طریق کشتی‌های کروز فراهم کرد. همچنین، عدم نیاز به رواید و ویزا برای ورود به جزیره کیش

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱)، میانگین هر شب اقامت در یک هتل متوسط در ایران نزدیک به ۵۰۰ هزار تومان و این رقم در قطر بیش از یک میلیون و پانصد هزار تومان است. همچنین متوسط هزینه هر پرس غذا در یک رستوران معمولی در ایران در حدود ۴/۵ دلار محاسبه شده است و این رقم در قطر بیش از ۲۰ دلار تخمین زده می‌شود. بنابراین، مجموعه هزینه روزانه سفر به ایران در مقایسه با قطر تقریباً نصف است. همان‌طور که در جدول شماره (۱)، مشاهده می‌شود متوسط هزینه روزانه سفر و گردشگری در کشورهای دیگر همسایه قطر مانند امارات متحده عربی در مقایسه با ایران نیز بالاتر است.

با توجه به نزدیکی جزیره کیش به شهر دوحه در قطر، به نظر می‌رسد که این شهر می‌تواند بهترین

۳. ملاحظات در جذب گردشگران جام جهانی ۲۰۲۲

در مجموع، اگرچه تاکنون بسیاری از پروژه‌های مربوط به آماده‌سازی جام جهانی ۲۰۲۲ قطر عملیاتی شده و به پایان رسیده است، اما هنوز در این مدت زمان کوتاه برای بهره‌برداری از بازار پررونق قطر فرصت وجود دارد و توجه به فرصت‌های نهفته در این بازار می‌تواند سود اقتصادی برای ایران به همراه داشته باشد. نگاهی به فرصت‌های اقتصادی نهفته در رویداد بین‌المللی جام جهانی ۲۰۲۲ قطر، حاکی از آن است که ایران می‌تواند با استفاده از فرصت نزدیک جزیره کیش به قطر، از طریق آب‌های خلیج فارس در این میزبانی با قطر مشارکت کند. بدون شک، بهره‌برداری از پتانسیل‌های بالقوه در جام جهانی ۲۰۲۲ نیازمند دوراندیشی و مدیریت کارآمد تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان این حوزه در مدت زمان کوتاه باقی‌مانده است. در این راستا، توجه به برخی از ملاحظات ضروری است.

- تشکیل کارگروهی مشترک ایران و قطر

به منظور ایجاد هماهنگی: جذب گردشگران خارجی در جریان جام جهانی ۲۰۲۲، نیازمند برنامه‌ریزی منسجم و هم‌اندیشی است. این موضوع در گام اول نیازمند انجام مذاکرات با مقامات قطر است تا هماهنگی‌های لازم برای فرایند جذب گردشگر صورت گیرد. اگرچه نشست‌هایی در این خصوص برگزار شده، اما توصیه می‌شود تا کارگروهی چندجانبه با حضور نمایندگان از دستگاه‌های مربوطه (سازمان گردشگری، سازمان مناطق آزاد کیش، وزارت امور خارجه) به همراه مقامات قطری تشکیل شود.

و فاصله شش ساعته مسافت دریایی از این جزیره به قطر، از جمله مزیت‌هایی است که می‌توان با تکیه بر آن‌ها از رویداد بین‌المللی جام جهانی ۲۰۲۲ بهره‌مند شد.

یکی دیگر از مزیت‌هایی که ایران برای جذب گردشگران خارجی در ایام جام جهانی ۲۰۲۲ وجود خواهد داشت، هزینه بالای درمان و ضعف نظام سلامت در بیشتر کشورهای منطقه از جمله قطر است که تقاضا برای سیستم درمانی در ایران را افزایش داده است. علاوه بر این، بسیاری از کشورها به‌ویژه کشورهای همسایه، تمایل به استفاده از ظرفیت‌های طبیعی و سنتی مانند گیاهان دارویی در ایران دارند. بنابراین، اطلاع‌رسانی گردشگری سلامت می‌تواند یکی از مهم‌ترین گام‌های مؤثر در استفاده از فرصت‌های موجود در جام جهانی ۲۰۲۲ باشد. در جدول شماره (۲)، به برخی از مهم‌ترین نقاط قوت گردشگری جزیره کیش اشاره شده است.

جدول ۲: مزایای گردشگری در جزیره کیش

فرصت‌های بخش گردشگری جزیره کیش
وجود جاذبه‌های گردشگری فراوان در جزیره کیش
بدون ویزا بودن جزیره کیش
قیمت مناسب خدمات لجستیک (حمل و نقل، اقامت و..)
ارزان بودن هزینه خدمات پزشکی در مقایسه با سایر کشورها

باید توجه داشت که در صورتی که بتوان زمینه ورود گردشگران خارجی به جزیره کیش را فراهم کرد و موانع ورود را تا حد زیادی برطرف کرد، شهرهای دیگر ساحلی ایران نیز می‌تواند مقصد خوبی برای گردشگران خارجی باشد.

به کاهش ۲۷ درصدی صادرات ایران به قطر در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال ۱۳۹۸ توصیه می‌شود، از فرصت اقتصادی جام جهانی ۲۰۲۲ قطر، به منظور افزایش صادرات استفاده شود. لزوم ورود پررنگ‌تر به بازار قطر و تأمین نیازهای این کشور به‌ویژه در ایام جام جهانی باتوجه به افزایش تقاضای برخی از محصولات مانند خرما، گردو، انجیر، میوه‌جات خشک، عرقیات، صنایع دستی و ... از سوی گردشگران خارجی، ضروری است.

– مشارکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی در قطر

به‌طور کلی برگزاری نمایشگاه‌های بین‌المللی اقتصادی و فرهنگی می‌تواند در معرفی توانمندی‌ها و ظرفیت‌های ایران اثرگذار باشد. باتوجه به این‌که در سال جاری چندین نمایشگاه در حوزه ساخت‌وساز و مبلمان در ماه‌های مهر و آبان ۱۴۰۰ در قطر برگزار خواهد شد، حضور شرکت‌های ایرانی در آن‌ها می‌تواند فرصت مناسبی برای معرفی برندهای ایرانی باشد.

منابع

– رکنی، لادن، رکنی، محمد باقر، پوراحمد، احمد، رضایی، مهدی، بررسی گردشگری سلامت در جزیره کیش براساس نیازسنجی درمانی کشورهای حاشیه خلیج فارس. ششمین همایش خلیج همیشه فارس، سال ۱۳۸۹.

- <https://www.budgetyourtrip.com/>
- The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019, World Economic Forum.

– استفاده از ظرفیت رسانه‌ای قطر برای بازاریابی و تبلیغات: به‌منظور اطلاع‌رسانی جاذبه‌های هنری، فرهنگی، تاریخی و... برای تیم‌های ملی فوتبال و گردشگران خارجی توصیه می‌شود از رسانه تأثیرگذار جهانی در قطر یعنی «شبکه الجزیره» به‌منظور معرفی و تبلیغ ظرفیت‌های جزیره کیش و سواحل جنوبی کشور استفاده شود. البته، به‌منظور ایجاد جذابیت بیشتر در جزیره کیش و سواحل جنوبی کشور برگزاری فستیوال‌ها، کارناوال‌ها، نگارخانه‌ها، تئاترهای خیابانی در ایام جام جهانی ۲۰۲۲ نیز در جذب گردشگران خارجی بسیار اثرگذار خواهد بود.

– تجهیز مراکز درمانی خاص برای پذیرش گردشگران سلامت: به‌منظور پیشبرد پروژه توسعه گردشگری سلامت در جزیره کیش، تأسیس هتل‌های کلینیک‌ها و دهکده‌های درمانی به‌عنوان تجهیزات و تأسیسات مورد نیاز جاذبه‌های گردشگری سلامت در گام‌های اولیه باید در اولویت قرار گیرد؛ اما آنچه بیشتر حائز اهمیت است نیازسنجی درمانی علمی به‌ویژه از کشورهای حاشیه خلیج فارس است. مطالعات میدانی صورت گرفته نشان می‌دهد که بیشترین تقاضای گردشگران سلامت برای جراحی‌های زیبایی و خدمات مربوط به پوست بوده است. از این موضوع می‌توان به‌منظور بالفعل کردن امکانات کیش برای جذب گردشگران در ایام جام جهانی ۲۰۲۲ استفاده کرد.

– امکان افزایش صادرات کالاهای ایرانی به قطر: قطر به‌دلیل شرایط جغرافیایی و آب‌وهوایی آن صنعت کشاورزی، دامپروری و باغداری قابل توجهی ندارد و از این لحاظ وابسته به واردات است. باتوجه

